

Рецензия

на дисертационния труд на тема „Социологически поглед към политическата класа..

Училище за политици“

с автор ТЕОДОР АНГЕЛОВ ТОДОРОВ ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И
НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ СПЕЦИАЛНОСТ
СОЦИОЛОГИЯ ШИФЪР 05.11.01.

РЕЦЕНЗЕНТ ДОЦ.Д-Р ЖЕКО КЬОСЕВ

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд на докторант Теодор Тодоров, под заглавие „Социологически поглед към политическата класа. Училище за политици“ с научен ръководител гл.ас. Д-р Ивета Якова е с обем от 505 страници. Основният изследователски текст е от 470 страници.

В структурно отношение дисертацията е разделена на увод, четири глави, заключение, библиография и 6 приложения, като техният обем е представен в 27 страници и включва дълбочини интервюта на личности, които през последните 30 години от развитието на България са изследвали и анализирали политическите процеси в страната или пък са били политически активни и са участвали в правенето на политиката. Техните мнения са използвани доста сполучливо и най-важното изследователски коректно в хода на изложението. За мен лично, този структурен подход идва да покаже изследователската амбиция на докторант Тодоров да обхване максимално прецизно всички възможни научни полета за описание и анализ.

Дисертацията е написана на базата на сериозни и значими изследователски проучвания на 129 заглавия, от които 123 на български език, 5 – на английски език и едно руско научно изследване. Използвани са Архивни фондове, както и 52 интернет сайтове. Т.е. От гледна точка на познаването и осмислянето на натрупаната научна литература, докторант Тодоров е успял да обхване значимите научни изследвания на три езика, за което той трябва да получи научни адмирации. Наистина съм впечатлен от научната осведоменост на колегата Тодоров. През изследователския ми поглед и анализ са преминали много дисертационни трудове и в една малка част от тях авторите са показвали толкова прецизна работа и критично осмисляне на натрупания през десетилетията научен емпиричен материал.

Всъщност за мен това не е някаква голяма научно- изследователска новина. Законът го изисква и аз съм длъжен да го констатирам обективно. Не е новина, защото познавам Теодор Тодоров от първият му студентски ден и мога категорично да заявя, че той винаги се отличаваше с ясно изразен интерес за политическите събития, за политическите личности и процеси, които са протичали и са се случвали в модерния политически живот и конкретно в България. Спорили сме, дебатирали сме, но колегата Тодоров винаги е защищавал своите виждания, своите позиции. Това съм го толерирал, защото винаги съм смятал, че това е част от научното израстване на всеки един млад човек и бъдещ анализатор и на всеки доблестен граждани на България.

Нашата съвместна изследователска работа продължи и през обучението на докторант Тодоров за придобиването на магистърска степен. Плод на нашата обща научна работа е успешната защита на магистърската теза на колегата на тема „Външната политика на Стефан Стамболов /1886 – 1887 г./.

Т.е тази неизменна част от развитието на всеки един студент – да надгражда своите научни интереси , умения и качества при колегата Тодоров се реализира в пълна степен. Доказателство за тази моя констатация е участието с доклади в научни конференции – 10 на брой. Нещо повече, с тези участия колегата Тодоров прави опит още повече да разшири своите изследователски интереси и не се притеснява да анализира и въпросите на футбола и религиозния толеранс с участието си в 6 Научна конференция „Хармония и различията“. Колегата Тодоров разширява своите научни изяви в Университета в Белград , в УНСС. А това са сериозни научни полета за изява.

За първи път в българската социологически мисъл даден изследовател поставя на научен анализ и интерпретация проблема за политическата класа през призмата на обучението на

политиците в световен и български контекст. Т.е трудът на докторант Тодоров има оригинален характер и съм убеден, че ще има сериозен принос в бъдещото изучаване на световните и българските политически практики и тенденции.

Безспорен е фактът, че тема е актуална и има своето място в научните анали. Същевременно великолепно разбирам, че е много трудно да се пише за политика, за политическа класа, за политическа образованост. Защо ли? Защото политиката е такава научна и обществена сфера, в която всеки индивид има своето мнение, своите пристрастия и антипатии. И ако един изследовател започне своят анализ с идеята, че ще бъде харесван от всеки свои читател е пагубно за неговото развитие. Има научно-изследователски полета, където човек само слуша и безприкословно изпълнява повелите на науката. Поне аз не съм чувал или чел, някой да каже аз харесвам Питагоровата теорема или Закона на Ом. И тази констатация се отнася с пълна сила за медицинската наука, за юрисдикцията. Там диагнозата, законът са такива каквито са констатирани специалистите и всеки човек спазва стриктно параметрите.

Казвам всичко това, не за да оправдавам всеки един човек понечил да вникне в политическите процеси. Напротив, в един такъв анализ изследователят не бива да стои на амвона, че той разбира всичко, а другите /огромната част от обществото нищо не разбира/. И ето сега е момента Аз- да ви науча на всичко. И още нещо изключително важно – има безспорни исторически и политически факти, които не бива твърде френолно да се интерпретират.

Цитирам колегата Тодоров – „Тук фокусът на внимание изцяло е насочен към времето след Втората световна война, когато огромна част от съществуващия свят е на дъното на моралния и политически упадък. Тогава, светът всячески се нуждае от нова политическа класа...“

Първо, след края на Втората световна война, а далеч преди това моралът в политиката винаги е бил и ще бъде основополагаща основа на модерните политическите действия и закони. Ако някъде моралът не е основополагащ принцип, то жалко за съответните общества. Примери много. Какво не морално има в плана Маршал, който си поставя за цел да издигне поставената на колена Европа след войната.

Да, политически упадък има, като след всяка война, но това е времето, когато на политическите небосклон се появяват и политически работят за просперитета на своите народи политически личности като Шарл дьо Гол, Уинстън Чърчил, Конрад Аденауер. И други. А това историята категорично е доказала, че те имат своите ясни политически доктрини за развитието на обществата и най-важното висок политически и чисто човешки морал.

Според мен, Втората световна война е вододелът за изграждането на морални общества, които имат срещу себе си политически модели на управление, които са на светлинни години от морала.

И тук ще отбележа нещо изключително важно в анализа на колегата Тодоров – използването и прилагането на сравнителния социологически анализ и исторически прочит върху осем образователни системи.

В Увода много ясно и точно са посочени обектът на изследването. Напълно научно правдива е констатацията на автора, че се изследва съвременната политическа класа в контекста на нейната историческа обусловеност.

Предметът на изследването ясно и точно очертан. А целта на изследването е много амбициозно очертан и са поставени основните изследователски проекции, които в хода на изложението са реализирани

Веднага искам дебело да подчертая, че докторант Тодоров използва много адекватно и научно обосновано качествените социологически методи от типа – дълбочинно интервю, наблюдение чрез участие, експертна оценка, изследване на случая, исторически изследователски методи – историко- сравнителен и системно-структурен, както и на база употребата на диалектическа философия и дискурс анализ. Напълно споделям социологическия инструментариум с който борави колегата Тодоров. Въпреки че, подлагам под известно съмнение диалектическата философия, като изследователските методи, н в крайна сметка това е авторовото виждане. За мен по-важното, че тези изследователски методи не са само деклариращи в Увода, а са развити и обосновани в хода на изложението.

В Първа глава озаглавена „Дифениращата роля на дискурс анализа в политическата теория“ – стр.19 – 159. се анализира прилагането на дискурс анализа, като основен подход в процеса на изследване на генезиси на понятията: държава, власт, политика.“ Естествено анализът започва с дискурсивната практика и теория на френския структурализъм Мишел Фуко. Логична е тезата на автора, че не може да има изследване без да се опишат научните достижения на Фуко. Т.е. От тази гледна точка изследователският подход е правилен и логичен изследователски издържан. Посочени са и описани и други значими теоретици в областта като Николо Макиавели, Шарл Монтескьо, Жан-Жак Русо, Сен Симон и Алексис дьо Токвил, Макс Вебер Хана Арент, Раймон Арон и други научни светили в изследователската област. Повтарям се, но е факт – всички тези описания показват една богата научно изследователска култура и познания.

Не разбирам обаче, защо е необходимо на 150 страници да се прави описание на отдавна известни и интерпретирани в различни научни области теории, които наистина имат световна значимост. Та това е една дисертация сама по себе си за държавата, властта и политиката. Този анализ започва още от Сократ, Платон и Аристотел. След това, той преминава през Древността, Античността, Средновековието, Великите географски открития Новото време и Съвременността.

Да, съгласен съм с автора, „че благодарение на историческия преглед на прежде изложените понятия, то практически имаме възможността да си представим цялостната картина на развитието на отношението към социално-политическото битие“

Ясна е авторовата позиция да надгражда своето изложение, опирайки се на класически автори и изследвания. Но това можеше да се случи изследователски на много по-малко страници, много по-синтезирано и аналитично. Читателят остава с впечатлението, че всичко което е прочел колегата Тодоров по темата трябва да влезе едно към едно и в дисертационния текст. Впрочем, тази моя позиция бе подчертана още в предварителните разговори с колегата. Текстът е много тежък и труден за асимилиране от читателя. Едва ли това е била основната авторова цел.

Но защо пък да се пренебрегва един такъв изследователски подход. Импресионистите налагат в световното изкуство принципа - „Изкуството за самото изкуство“. Защо пък ние да не положим основата на позицията - „Текстът за самия текст“.

Втора Глава - „Образователните системи като основополагащ фактор в процеса на формиране на политическата класа“ /стр.159 – 291/. Съвсем естествено анализа в тази глава започва с историческо-социологическа обосновка на понятията класа и политическа класа. И в тази глава отново се започва анализа с Аристотел, за да се премине след това към класиците в теорията за класите – Карл Маркс и Макс Вебер. От изследователското внимание на автора не са избегнали основните теоретични парадигми на класиците и те са описани точно и коректно. Според мен акцентът в тази глава трябваше да падне не толкова върху социологическото и политическото понятие класа, колкото до структурирането на понятието политическа класа и нейното развитие през десетилетията. Но това е авторовото решение и така той подхожда към този анализ, който сам по себе си е издържан исторически, политически и социологически.

Съвсем естествено от изследователска гледна точка се преминава към образователните системи. Напълно съм съгласен с авторовата теза, че всяка образователна система носи със себе си културно-историческа ангажираност. А французите са казали преди векове, че всеки народ заслужава своите управници. И ако България, за наше национално съжаление, с малки изключения не е имала политическа класа на европейско ниво, то българският народ още в зората на своето развитие под турско робство е имал образователна система, която е впечатлява дори посещаващите българските земи западни хора. Българският народ е нямал държава, но българите са имали своя образователна система. И тази система през Възраждането ражда такива велики умове като Раковски, Любен Каравелов, Христо Ботев и геният на България Васил Левски. И то във векове, които колегите историци описват като

тъмни, мрачни, мракобесни. Т.е. Българина има наистина неистова вяра в образованието и че това е пътят за политически, културен, духовен и социален просперитет.

Да, наистина е вярно, че България след Освобождението не успява да създаде „училище за политици“. Да, най-лесно, не знам дали най-вярно е цялата вина за това състояние да се стовари върху българската образователна система, която е подготвяла и подготвя великолепни специалисти в отделни науки в световен мащаб, не успява да създаде стойностни политици. А дали самото българско общество желае да създаде такива политици, такава политическа класа.

И тук е основното питане – кога българското общество ще преодолее политическата слепота. Не съм съгласен, че тази политическа слепота „обхваща повсеместно цялото общество, с изключение на политическата класа, правейки го сляпо за случващото в обществото, в което живее“. Тази политическа класа, която по една или друга причина е превзела лостовите на управление е рожба на същата тази образователна система, тя произлиза от хората с политическа слепота.

Съгласен съм с авторската теза, че в България не винаги образованието, високото образование е предпоставка за реализация. Въпреки че, съм убеден, че и в България вече е категорично ясно, че без образователен ценз не може да се постигне адекватна реализация. А Западният свят тази констатация го е доказала преди много десетилетия. Има житейски успех, там където има високо образование.

В Трета глава – Типология на съвременното училище за политици“ /308 – 396 страници/.

Според мен това е най-силната част от дисертацията на колежата Тодоров. В тази част в пълна степен той разгръща своите научно-изследователски виждания и изводи за необходимостта от ефективно функциониране на училище за политици. И това е направено на базата на много сериозен сравнителен социологически анализ с другите развите, не само политически държави. Да, напълно вярна и научно обоснована е авторската концепция, че през последните 70 – 80 години държави като Франция, Германия, Япония, САЩ и Великобритания /посочвам ги в ред, който използва автора/ успяха да преформатират отношението си към образователната система. Да, тези държави положиха усилия да надградят към вече съществуващите механизми за рекрутиране на политическите си класи. Създадени и се утвърдиха като водещи училища за политици в световен мащаб като Харвард, Кембридж, Националната школа за висша администрация във Франция, Фондацията Конрад Аденауер. Тези научни и образователни институции се превърнаха в еталон за успели политици. И тук много успешно изследователски е направена връзката между Античността, античните автори и съвременния свят. Напълно съм съгласен с автора, „че всеки е на такава позиция в обществото, на която съответстват неговото образование и способности“.

И това което тук ми липсва е авторската позиция, че защо това, което се случва политически в модерния свят, не се случва в България.

Ето това е следващият ми въпрос към колежата Тодоров, на който очаквам вече неговия изграден професионален отговор.

В последната глава - „Резултати от дейността на училището за политици“ /399 – 446 страници/. И в тази последна част от своето изследване, автора не изневерява на вече утвърдения си научен сравнителен социологически подход, търсейки допирните точки и различия на тези училища в Англосаксонския свят, Франция, Германия и Италия, Япония и Турция и накрая, но не на последно място – България. Тази глава сигурно ще предизвика доста емоции в читателите на дисертацията, защото всеки един от нас има своите фаворити, своите политически примери в световен мащаб. За мен лично най-ярките политически фигури са Шарл дьо Гол, не само защото е съзателят на модерна Франция, не само защото въвежда една политическа система /полупрезидентската власт, която доказва своята ефективност след 1958 г., но и поради факта, че моята дисертация е посветена на политическата доктрина на Шарл дьо Гол. Знам, че в науката не може да има емоции, сантименти, но в политическия анализ понякога и това съществува.

Но да изляза от емоциите, наистина са описани плеяда от значими политически личности,

които са оказали трайно влияние върху развитието на своите държави, и още по-важно върху развитието на човешката цивилизация. И най-яркият пример тук е политикът Джон Кенеди. Дали го харесваме или не е право на личен избор. Но никой не може да отнеме, да посегне на неговата роля в Карибската криза, когато светът е пред ядрена война и той със своите качества, знания, умения и образование предотвратява този ужас надвиснал над света. Да, в политическият анализ е необходимо да се поставят на едно изследователско ниво фигури като Дьо Гол, Чърчил, Кенеди рамо до рамо с Сюлейман Демирелм и Тансу Чилер, Петър Стоянов и Кристилина Георгиева-

Особено силни са последните страници от изследването на колегата Тодоров, където той не се притеснява да опише закономерностите пряко отнасящи се българската политическа система, в частност политическата класа и нивото ѝ на практическа ефективност. И автора не се страхува /а и няма от какво да се страхува/, когато заключава, че политическата класа в България се оценява като много по-свързана с престъпността и много по-малко с интелигенцията. Абсолютна истина е, че за страните от Европейския съюз, бих продължил, за страните от модерния свят това съотношение е обратното. Ето това е ясно изразената изследователска, но и гражданска позиция. Да меко казано има слабости във функционирането на създадените в България училища за политици.

Една дисертация не може да разреши в максимално степен огромните проблеми пред българската политическа система, пред българската политическа класа. Но винаги съм защитавал тезата, че тези проблеми трябва да бъдат научно поставени обосновани, пък ако иска някой да промени нещата в позитивен план, то нека чета, нека се учи. Алтернативата всички ние я виждахме и виждаме след 1989 г.

ТЕЗИ ИЗВОДИ НАПРАВЕНИ В КРАЯ НА ЗАКЛЮЧЕНИЕТО ИДВАТ ДА ПОКАЖАТ ОТНОВО ПРАКТИЧЕСКАТА НАСОЧЕНОСТ на дисертационния труд. Защото винаги съм твърдял, че основната роля на изследователя е да предлага модели. Ако те не бъдат наложени в практиката вината не е на автора.

АВТОРЕФЕРАТЪТ ОТГОВАРЯ НАПЪЛНО НА ИЗЛОЖЕНИЕТО И ПРЕДСТАВЛЯВА СИНТЕЗИРАН ВИД НА ОСНОВНИТЕ АНАЛИЗИ И КОНЦЕПЦИИ. НЕЩО ПОВЕЧЕ- ТОЙ Е МНОГО ПО-ЛЕСНО ЧЕТИМ И ПО-ЛЕСЕН ЗА ВЪЗПРИЕМАНЕ, ЗАЩОТО В НЕГО ЛИПСВАТ ТЕЗИ ТАКА ПРОТЯЖНИ ПОДРОБНОСТИ И ЦИТИРАНИЯ.

Законът изисква за успешната защита на един докторант да има най-малко две публикации по темата на дисертацията. Колегата Тодоров има десет публикации, като три от тях са на английски език, а две от тях публикувани в издания на Белградския университет.

Знам от личен опит, че най-трудната част от една дисертация е определянето на приносните моменти. Много е трудно човек сам да оценява себе си. Но това го изисква Законът и той трябва да бъде спазен безприкословно. В това отношение колегата Тодоров изпитва огромни затруднения при формулирането на приносите. Не може да е научно-изследователски принос

т.2 Резултатите от проведеното научно изследване са докладвани на различни национални и международни конференции. Това не е принос. Това е законово изискване.

След това т.4 – Запознаването с цитираните източници И това не е принос а изискване.

Т.5 Използването на голяма по обем информационна база. Т.6 Задоказване на изследователската теза е извършен сравнителен анализ на документи. Според мен приносните моменти трябваше да бъдат центрирани в четири пункта, които наистина имат значима изследователска стойност.

НАПРАВЕНИТЕ ОТ МЕН БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ В НИКАКЪВ СЛУЧАЙ НЕ ОМАЛОВАЖАВАТ ИЛИ ПРИНИЗИВАТ ДИСЕРТАЦИЯТА И НАУЧНИТЕ АНАЛИЗИ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ НАПРАВЕНИ В НЕЯ. ИЗХОЖДАЛ СЪМ ОТ ПОЗИЦИЯТА, ЗА В БЪДЕЩЕ ТОЗИ ТЕКСТ ДА СТАНЕ ОЩЕ ПО-ПРЕЦИЗЕН, ОЩЕ ПО-ЛЕСНО АСИМИЛИРАН ОТ ЧИТАТЕЛИТЕ ЗАЩОТО, АКО БЪДАТ НАПРАВЕНИ НЕОБХОДИМИТЕ КОРЕКЦИИ ТАЗИ ДИСЕРТАЦИЯ МОЖЕ ДА БЪДЕ ПУБЛИКУВАНА И

ТЯ ЩЕ ПРЕДСТАВЛЯВА ИНТЕРЕС, КАКТО СРЕД СТУДЕНТСКАТА АУДИТОРИЯ, ТАКА И СРЕД ШИРОК КРЪГ ЧИТАТЕЛИ.

След всичко казано до тук си позволявам да препоръчам на уважаемите членове Научното жури да гласуват единодушно „ЗА“ присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по Специалност Социология, шифър 015-11-01 на колегата Теодор Тодоров.

декември 2019 г.

/доц.д-р Жеко Кьосев/